

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 25. července 2023

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

HISTORII HOLOKAUSTU POMÁHAJÍ ODHALOVAT I STATISTICKÉ METODY

Vzpomínky lidí, kteří prošli koncentračními tábory, často uvádějí, že pro přežití byla důležitá vzájemná podpora se spoluvězni. Teď jejich svědectví potvrzují kvantitativní analýzy využívající data i o těch vězňích, kteří holokaust nepřežili. Vědci z CERGE-EI s pomocí statistických modelů na základě dat Institutu Tereziánské iniciativy tak podepřeli bádání historiků číslly. Zaměřili se na tereziánské ghetto a koncentrační tábor v Osvětimi-Březince. Jejich studii zveřejnilo nejnovější vydání vědeckého časopisu *PNAS*.

Pro účely studie vědci zkoumali osudy 30 tisíc Židů, kteří byli z tereziánského ghetta deportováni do koncentračního tábora v Osvětimi-Březince. Jen 6 procent se jich dožilo konce holokaustu.

„Sestavili jsme řadu indikátorů sociálních vazeb dostupných pro jednotlivé vězně v transportech z Terezína do Osvětimi – dostupnost potenciálních přátel v momentě jejich příjezdu do Osvětimi,“ vysvětluje vstupní data Štěpán Jurajda z Národohospodářského ústavu AV ČR.

Následně vědci hledali odpověď na to, jestli a jak zmíněná dostupnost sociálních vazeb ovlivňovala přežití holokaustu – prokázali, že být izolován v sociální mapě tábora kauzálně vedlo k horší šanci na přežití.

„Měli jsme jedinečnou možnost využít naši statistickou expertizu v oblasti, ve které se tyto nástroje málokdy využívají. Ukázalo se, že ekonometrické modely mohou doplnit a podpořit výzkum historiků a že mezioborový pohled na historické události není jen doménou archeologie či biologie,“ říká Štěpán Jurajda.

Téměř úplná data

Autoři studie využívali databázi Institutu Tereziánské iniciativy, která má záznamy o 139 769 vězňích, jež přišli do Terezína, přičemž u 99,8 % z nich je uvedena i informace, zda holokaust přežili. Dále měli badatelé k dispozici data všech transportů z Terezína (88 059 vězňů), z nichž se konce války dožilo jen 5,6 %.

Kontakt pro média: **Eliška Zvolánková**
Divize vnějších vztahů AV ČR
press@avcr.cz
+420 739 535 007

„Terezínská databáze uvádí ke každému vězni jméno, pohlaví, věk, datum příjezdu a případně deportace, včetně transportního čísla i národnosti plus akademické tituly a poznámku k případnému prominentnímu postavení mezi vězni ghetta,“ upřesňuje Štěpán Jurajda.

Protože dosavadní výzkumy se vesměs opírají o svědectví přeživších, která jsou ze své podstaty selektivní, potřebovali vědci opřít svou analýzu i o data o těch, kteří zahynuli před koncem války. Takové získali právě z databáze.

„ *Pokud člověk dorazil do Osvětimi ve větší skupině známých, jeho šance na přežití v extrémních podmínkách byly lepší.* ”

„*Pokud člověk dorazil do Osvětimi ve větší skupině známých, jeho šance na přežití v extrémních podmínkách byly lepší. Čím větší skupina, tím větší výhoda – znamenala totiž vyšší šanci, že lidé zůstanou pohromadě a vytvoří malou komunitu dvou tří vězňů, kde si vzájemně budou pomáhat,*“ vysvětluje Štěpán Jurajda.

Známi z pracovního tábora i ze stejné ulice

Analýza například ukázala, že vyšší šance na přežití měli muži z pracovní skupiny tábora Lípa, pokud jeli z Terezína do Osvětimi ve větší skupině, podobně jako ženy, které před deportací bydlely ve stejné ulici, pokud jich ze stejné adresy jelo v transportu do Osvětimi vícero. A také, že jistou výhodu v přežití měly lékařky a lékaři.

„*Naše studie nabízí ověření kvalitativní literatury o holokaustu a ukazuje, že sociální vazby, které vznikly před deportací v normálním společenském prostředí, jsou přenositelné do extrémních podmínek koncentračních táborů. Náš výzkum posiluje závěr, že si lidé pomáhají, i když čelí extrémně nízkým šancím na přežití,*“ dodává Tomáš Jelínek, spoluautor studie z Moravské vysoké školy Olomouc.

Smrt v terezínském ghettu

Štěpán Jurajda a Tomáš Jelínek se už dříve věnovali analýzám šancí na přežití v terezínském ghettu, kde nejčastěji umírali lidé starší 60 let. I jim sociální vazby výrazně napomáhaly k přežití.

„*Pokud měl starší vězeň v Terezíně člena rodiny mezi 15–50 lety, riziko smrti v kritickou dobu – v období, kdy bylo ghetto přeplněné – se snížilo o jeden procentní bod. Ke snížení rizika pomáhalo ale i to, že společně se starším vězněm byli v ghettu lidé ze stejné ulice v Praze. Podobně to bylo se společenským postavením,*“ popisuje Štěpán Jurajda.

Více informací: **prof. Štěpán Jurajda**
Národohospodářský ústav AV ČR
Stepan.Jurajda@cerge-ei.cz

Tomáš Jelínek
Moravská vysoká škola Olomouc
Tomas.Jelinek@mvso.cz
606 736 554